

Heikki Honkola (toim.)

Koulunkäyntiä Taimelassa 130 vuotta

Koulunkäyntiä Taimelassa 130 vuotta

Kiitokset

”Ei niin paha, ettei jotain hyvääkin”, toteaa vanha sanonta. Se paha oli kohdallani sairastuminen Parkinsonin tautiin. Kaikkinensa ikävää, mutta nyt voin sanoa: ilman tuota ei-toivottua vierasta ei tämä kirja olisi voinut toteutua. Sairaslomalla ja ennenaikaisella eläkkeellä olen saanut aikaa päivittäisten voimieni mukaan sukeltaa yhä syvemmillä Taimelan koulun - työhistoriani tärkeimmän paikan – menneisyyteen.

Kansalliskirjaston avaama suomalaisten sanomalehtien digikirjasto tarjosi runsaasti uutta, ennen käyttämätöntä lähdemateriaalia kattaen koko koulun alkuhistorian vuoteen 1939 saakka. Alajärven arkistovastaavat päästivät minut selaamaan vanhoja papereita Korona-pandemiasta huolimatta. Sain käyttöni erinomaisia valokuvia Kari Sipilältä (Lehtimäki), Pentti Vanhahongolta (Honkajoki), Armi Heikkiseltä (Tampere), Maija Vähämäeltä (Ähtäri), sekä Kempeleen historia –Facebook ryhmästä. Opettaja Elli Kantolan kuva-albumia sain skannata Soinissa vuosia sitten. Sosiaalisen median kautta sain arvokasta lisätietoa monista valokuvista.

Kaikille tätä pikaisesti toteutettua kirjaprojektia avustaneille suuret kiitokset!

Erityiskiitokset Taimelan koulun rehtori Kirsti Joensuulle kannustavasta suhtautumisesta kirjan tekoon ja Kuortaneen Säästöpankkisäätiölle rahallisesta tuesta kirjan valmistamiseen.

Heikki Honkola

Heikki Honkola (toim.)

Koulunkäyntiä Taimelassa 130 vuotta

"Kestävin eväin maailmalle meidän koulusta"

© 2022 Heikki Honkola

Kannen suunnittelu: Heikki Honkola

Sisuksen taitto: Heikki Honkola

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6277-6

Sisällysluettelo

1. Oman kansakoulun perustaminen Lehtimäelle	7
Koulun paikka	8
2. Kansakoulurakennus valmistuu, opettaja Honko (1891–1896)	9
3. Opettajat vaihtuvat: Asp, Heimo, Turtola (1896–1902).....	13
"Taimela"-nimestä.....	14
4. Katovuosia ja raittiusopetusta; opettaja Seppälä (1902–1907).....	16
Opettajan voimat ehtyvät	20
5. Koulu ja koti yhteistyöhön; opettaja Pulkkinen (1907–1913).....	21
6. Viero "koulumestariksi"	26
7. Lyyli Paavo-Kalliosta koulun "hengetär"	28
Viero sodassa	29
Vapaussodan jälkeen.....	30
8. Koulu kasvaa. Koskisten aika (1925–1938)	33
9. Sodan varjo myös koulun yllä (1939–1945).....	38
Talvisota "tuli kouluun"	38
Välirauha ja jatkosota.....	39
10. Taimelan koulun 60-vuotisjuhla	42
11. Oppilastungosta ja uusia tuulia (1951–1960)	43
Uudet ajat – uudet tarpeet.....	46
12. Uuden koulun vihkiminen (1961)	47
13. Kansalaiskoulu ja keskikoulu	50
14. Peruskoulu.....	52
Ystävyyskoulu.....	54
Peruskoulun opetussuunnitelma kehittämisen kohteena	57
Epävarmuutta vuosituhannen vaihtuessa	59
Kyläkoulujen oppilaat Taimelaan	59
Taimelan henki	61
Uusi "Uljas" Taimela	65
Yläluokat pois	67
Alakoulu jatkaa perinteitä	67
15. Taimela tänään.....	69
Taimela tänään - välähdyksiä Taimelan nykyhetkistä.....	69
Korona kurittaa	70
Eskarit ja Viskarit	71

Vanhempainyhdistys	72
Taimelan koulun uusi logo.....	73
Antti Maasalo: Palloleikki	73
Taimelan koulu - yhdessä oppimisen iloa.....	74
Lähteet	76
Kuvat	77
Liite. Taimelan koulun ja peruskoulun yläasteen opettajia 1891-2021	78

1. OMAN KANSAKOULUN PERUSTAMINEN LEHTIMÄELLE

Harvaksen toiminut rippikoulu oli 1800-luvun alussa Lehtimäen ainut opinahjo. Lukuoppia oli vaikea saada, kunnes vuosisadan puolivälissä tuli toimeen kiertokoulu. Sekään ei oikein ottanut tulta alleen; suurin este olivat kotien ennakkoluulot ja vanhakantaiset asenteet. Vanhemmat eivät halunneet laittaa lapsiaan kouluun. Pelättiin, että koulu tekee lapset laiskoiksi, eikä heistä sitten enää ole apua kodin monissa töissä. Kirjaviisauden huhuttiin jopa vieroittavan lasta kristinopista.

- *"Täällä ollaan kyllä sivilisaation pohjalla"*, puuskahti turhautumisensa Carl Gustaf Grönberg, seurakunnan saarnaaja. *"Lisäksi köyhyys on niin vallitsevaa, että lapsilta puuttuu vaatteita ja ruokaa"*, kirjoitti hän lehteen.

Näissä oloissa jatkui sitten kiertokoulu vaihtelevalla menestyksellä kolmattakymmentä vuotta. Opettajina toimivat aluksi Heikki Lindroos ja Johan Lind, myöhemmin mm. Matti Ojala, lukkari Ville Suokko ja Juho Nieminen.

Aina välillä nosti joku paikkakunnalle muuttanut tuore pappi kuntakokouksessa esiin ajatuksen kansakoulusta, mutta aina kuntakokous yksimielisesti, "ukot" etunenässä, sen torppasi. Yksi "ukoista" oli Taavetti Vuorela, iso ja lujapiirteinen mies, jonka päättävästi lausumaa mielipidettä kuunneltiin.

- *"Pernales, millä ne kaikki maksetaan!"* tapasi hän tiukeasti kysäistä, kun uusista kustannuksista oli kysymys. Kansakoulua hän vastusti viimeisiin elinvuosiinsa saakka, kunnes lopulta myönsi että "oppi ja taito on sentään hyvä olemassa työmiehelläkin".

1890 kouluasiaa nosti esille mm. kappalainen Johan Fredrik Olin (myöh. Viluksela). Helmikuun 19. päiväksi 1891 määräsi korkea-arvoinen Vaasan läänin kuvernööri Alexander Järnefelt (vas.) Lehtimäelle kuntakokouksen kansakoulun perustamiseksi. Hän osallistui itsekin kokoukseen. Kokousta edeltävänä päivänä vieraili hän vielä Soinissa keskustelemassa mm. 1890 aloittaneen uuden kansakoulun kuulumisista, ehkä mukaan otettaviksi terveisiksi lehtimäkeläisiäkin varten.

Mattisen kestikievarissa pidetyssä kokouksessa kuvernööri tervehdysten jälkeen käytti vakuuttavan puheenvuoron; hän selitti kokousväelle *"kaiken opin suurta hyötyä ja kuinka luotettavin ja tuottavin on se pääoma, mikä kansalla on opissa ja sivistyksessä"*. Kuvernööri toivoi, että *"Lehtimäen kunta, huolimatta aineellisista vastuksista, näyttäisi käsittävänsä kaiken henkisen työn suurta arvoa perustamalla kansakoulun kuntaan"*. Lupasi vielä puoltaa rahallista tukea hankkeelle. Ja opettajan palkkaukseenhan oli tulossa valtiolta rahaa.

Pohjustuksen jälkeen kokousväki nyökkäili ja totesi että *"olisihan se suotavaa, että kansakoulu Lehtimäenkin kuntaan perustettaisiin"*. Yksikään äänivaltainen kuntalainen ei noussut ehdotusta vastustamaan. Muutamat koettivat kyllä lykätä koulun perustamista kolmella vuodella, mutta ilman riittävää kannatusta.

Niinpä koulu päätettiin aloittaa jo syksyllä 1891 ja asiaa valmistelemaan valittiin komitea. Siihen tulivat edellä mainittu pappi Olin, kauppias Matti Härkönen, lukkari Ville Suokko, kirkkoväärtti Elias Soukka sekä talokas Heikki Leskinen.

Koulun paikka

Kansakoulun paikasta oli sitten riitoja. Toiset vaativat sitä rakennettavaksi Autionmäelle, toiset kirkolle. Autionmäki voitti äänin 558–260. Autionmäellä koulu olisi keskellä Lehtimäkeä, jolloin kenenkään koulumatkasta ei tulisi liian pitkä ja koulu "ei myöskään häiritsisi kirkon pyhyttä". Taimelan kansakoulu alkoi sitten toimintansa syksyllä 1891, ensin tilapäisesti pappilanmäen renkituvan päähän rakennetussa uudessa rippikouluhuoneustossa, kunnes uusi oma koulurakennus valmistui käyttökuntoon syyslukukauden 1893 alkuun nykyiseen Keskikylään, josta alkoi koulun myötä kehittyä pitäjän keskusta.

Lehtimäen kansakoulu aloitti toimintansa syksyllä 1891 pappilanmäellä vuokratiloissa.

2. KANSAKOULURAKENNUS VALMISTUU, OPETTAJA HONKO (1891–1896)

Uuden koulurakennuksen rakentamista valmisteleva komitea lähetti kesällä 1891 valtiolle anomuksen rakennusavusta. Heinäkuussa valittiin kansakoulun johtokunta, joka puolestaan valmisti koulun aloittamista tilapäisissä vuokratiloissa pappilanmäellä. Johtokunta oli periaatteessa sama kuin rakennuskomitea, täydennettynä kunnallislautakunnan esimies Herman Mattisella. Se päätti "kiiruimmiten" ilmoittaa sanomalehdissä Lehtimäen kansakoulun miesopettajan viran haettavaksi ja pyytää valtiolta 800 mk:n palkanapua opettajan palkkaamiseen.

Koulun oli määrä toimia renkituvan päähän edellisvuonna rakennetussa "rippikoulusalissa", ja opettajalle osoitettiin asunnoksi renkituvan kamari. Pappilanmäen maisemat olivat Lehtimäen kauneimmat idyllisine koivukujineen - maantie koukkasi siihen aikaan mäen päältä - mutta koulunpitoon tilat olivat epäkäytännölliset. Samoin opettajan asumiseen.

Opettajaksi saatiin rymättyläinen, Jyväskylän seminaarista valmistunut Isak Leander Lundman. Koulu aloitettiin 7.9. kolmiviikkoisella pienten lasten koululla. Se oli kansakouluun valmistava koulu. Varsinainen kansakoulu käynnistyi 11.11.1891. Oppilaita ilmoittautui jopa 35, joten saattoi siinä Fagerkullan idyllinen rauha koulun takia vähän kärsiä. Papille maksettiin tilojen käytöstä 50 mk:n vuokraa lukuvuodessa. Ensimmäisiä hankintoja kouluun oli "enintään 250 mk maksava koulu harmonio". Opettaja Lundman olikin taitava säestäjä.

Maaliskuun 1892 Pohjalaisessa kirjoitti nimimerkki "Arvaappas" Lehtimäen kansakoulun opettajan palkasta ja työoloista:

- "Opettajilla EI ole siinä hyvä toimeentulo. Senpätähden ne etsivät parempia ja sopivampia paikkoja."

Näin tosiaan oli; ensimmäisenä vuotena tehtävän vastaanottaneet Isak Lundman (vas.) ja Esaias Paavo-Kallio (oik.) saivat molemmat puolesta vuodesta tarpeekseen.

Syksyllä 1892, kun oltiin jäädä kokonaan ilman opettajaa, remmiin astui tilapäisesti itse pastori Olin. Keväällä opettajan nimi oli Kaarlo Maurits Sourander.

Toisaalla, Autionmäellä, oli uusi kansakoulurakennus noussut jo vesikattoon. Taloista tuotujen hirsien salvokset urakoi Kalle Roponen ja talolliset ja torpparit uurastivat päivätöissä apuna. Keväällä 1892 saadun 2000 markan valtioavun turvin töitä päästiin jatkamaan. Ovi- ja ikkunaaurakan sai halvimman tarjouksen tehnyt Kaarle (Kalle) Mattinen.

- "Kansakoulun muhkeaa huoneusta Autionmäellä rakennetaan kelpo wauhdilla. Siinä on työ kunnalle siten jaettuna että kustakin manttaalista tehdään 48 päivätyötä. Tämä kyllä raskauttaa kuntaa, mutta tyytyväisinä kuitenkin kaikki tekewät työtä saadakseen tuon "opin pajan" valmiiksi ensi syyslukukauden aluksi", raportoi Henry Leskinen sanomalehti Pohjalaiselle.

Rakentamiseen saatiin vielä toiset 2000 mk, mutta aivan ei koulu oletetussa ajassa valmistunut. Valmistuminen kuitenkin jo hämmötti. Pappilanmäen tilapäisessä koulusalissa pidettiin kansallisuusilta 16.9.1892, ja siellä pastori Olin sivusi myös kansakoulua:

- "Koetelkaat kaikki ja pitäkää se kuin hyvä on. Kullan mukana voi olla huonoakin. Siwistyksen, tuon hyvän ja harrastettawan kanssa saattaa hiipiä huonoakin ja alhaista. Tulee siis koetella ja omistaa itselleen se mikä hyvää on."

Lopuksi huomautti pastori, ettei kansakoululta sopinut odottaa, että siellä professoreita tehdään; "siellä wain annetaan alkuopetusta henkistä ja käytännöllistä elämää warten".

Kouluun piti aluksi pyrkiä ja sisälukutaito oli pääsyvaatimuksena. Siksi kiertokoulu jatkoi vielä pitkään kansakoulun rinnalla.

19.11.2021 juhlittiin 130-vuoden ikäistä Taimelan koulua Lehtimäen nuorisoseuralla. Koronapandemian takia juhla toteutettiin terveysturvallisesti, erityisjärjestelyin.

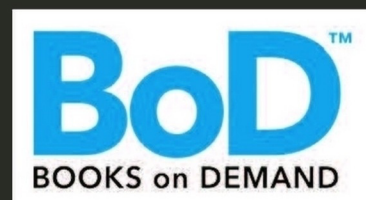
Oppilaat esiintyivät laulaen ja runoja lausuen, sekä tanssien lumoavassa "Muilusenpurolla" –esityksessä, jonka olivat ohjanneet entiset koulun oppilaat, taiteen maisterit Malla Koivula ja Elina Hauta-aho.

Rehtori Kirsti Joensuu kertoi koulusta ja sen menneisyydestä lämpimin sanoin. Oppilasjuontajat Emilia Toivola, Lulu Kärki, Milka Leppäkangas ja Miia Sorvali haastattelivat taiteilija Antti Maasalaa, joka oli rakentanut juhluvuoden kunniaksi koulun seinälle "Palloleikki" – reliefin, sekä opettaja Heikki Honkolaa, joka oli valmistanut kouluhistoriikin videomuotoon.

13-minuuttiseen videoon hän sai mahtumaan vain pinta-raapaisun koulun värikkästä historiasta. Siksi historiikki päätettiin julkaista myös tämän kirjan muodossa.

ISBN 9789528062776

www.bod.fi